

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ

Φωνή απ' τον Έλατο

Του Γιάννη Υφαντόπουλου – Φιλόλογου
και Προέδρου της Δ' ΚΟΣΕ

Η **Αποκλείστρα** της **ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ**, του χωριού μου, δεν πατήθηκε **Η** ποτέ από τούρκικο ποδάρι. Είναι από τα μέρη εκείνα της Πατρίδας μας που συνδέονται με ιστορικά γεγονότα και θύμησες παλιές, όταν **στα ένδοξα χρόνια της Επανάστασης του 1821** πολεμούσαν οι πρόγονοί μας **“για του Χριστού την Πίστη την αγία και για της Πατρίδος την Ελευθερία”**.

Το όνομά του το μέρος αυτό το πήρε από τους συχνούς αποκλεισμούς των κατοίκων των χωριών της περιοχής, όταν - μετά από κάποιο ξεσηκωμό στα χρόνια της Τουρκοκρατίας - **έπρεπε να καταφύγουν κάπου, για να αποφύγουν τις ανελέητες σφαγές των Τούρκων**, που ακολουθούσαν κάθε επαναστατικό κίνημα στη Δυτική Στερεά Ελλάδα από την επανάσταση του μαρτυρικού επισκόπου Λαρίσης και Τρίκης Διονυσίου, γνωστού ως “Σκυλόσοφου” (1611) μέχρι και μετά τα Ορλωφικά (1770).

Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι η προσφορά της Αποκλείστρας σε όλη τη Ρούμελη κατά την Επανάσταση του 1821, όταν οχυρώθηκε το Μάιο του 1824 με εντολή του Φρουράρχου του Μεσολογγίου Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου **και έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο**,

φιλοξενώντας στην έκτασή της χιλιάδες γυναικόπαιδα από τις επαρχίες του Καρπενησιού, του Απόκουρου, των Κραββάρων, από το Βραχώρι (Αγρίνιο) και από το ίδιο το Μεσολόγγι.

Την πληρέστερη όμως και πιο παλιά περιγραφή της Αποκλείστρας την οφείλουμε στην αναφορά του Ευρυτάνα Γεωργίου Λέλη προς τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα “Ελληνικά Χρονικά” του Ιω. Μάγιερ στο Μεσολόγγι 25 Ιουνίου 1824.

Έγραφε λοιπόν γι’ αυτήν ο Γεώργιος Λέλης:

“Η Αποκλείστρα είναι έν πλάγιον ήμερον βουνόν εις τρίγωνον σχήμα... Από το άντικρυ μέρος και από το δώθεν είναι βράχοι δύσβατοι και αδύνατον να πατηθώσιν από ανθρώπους... η Αποκλείστρα είναι δύσβατος και οχυρά... και με ολίγη φυλακήν, με μόνον 100 άνδρας κατασταίνεται απόρρητος, επειδή από όλην την περιφέρειάν της μόνον γυναίκες να στέκονται και να κοιλούν λιθάρια δεν ημπορεί να πλησιάσει άνθρωπος.

Η δε είσοδός της, ήτις είναι πλησίον του υψηλοτέρου μέρους, και αυτή δεν έχει ειμή δύο πηχών πλάτος δια μέσου βράχων, και μόνον τρεις άνθρωποι εμποδίζουν το έμβασμα.

Τρεις χιλιάδες οικογένειες χωρούν να κατοικήσωσι, και εν καιρώ ανάγκης κατοικούν ως πέντε χιλιάδες, διότι νόσον δεν φοβούνται δια το εύκρατον της θέσεως και υπέρ τας έξι χιλιάδας ζώα, όπότεν χρειασθούν να κλείσουν προς τροφήν των, χίλια πεντακόσια όμως ημπορούν να τρέφονται δι’ όλον το καλοκαίρι”.

Η πολιτική οργάνωση της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος, με το ακόλουθο σκεπτικό, αποφάσισε την οχύρωση της Αποκλείστρας, δαπανώντας για τα έργα που έγιναν σ’ αυτήν 3.468,10 γρόσια:

Επειδή ο εχθρός της Ελλάδος επαπειλεί πανταχόθεν τα σύνορα του Δυτικού μέρους αυτής και κατ’ εξοχήν το μέρος του Καρπενησιού, το οποίον και εις τον παρελθόντα χρόνον (1823) εστάθη το θέατρον της εχθρικής εισβολής.

Επειδή εις την επαρχίαν αυτήν του Καρπενησιού ευρίσκεται τοποθεσία τις Αποκλείστρα ονομαζομένη, αρμόδιος δια την έκτασίν της και δια το δύσβατον του εμβάσματος εις προφύλαξιν φαμελιών, πραγμάτων και εμψύχωσιν του λαού των εις εκείνο το μέρος πλησίον επαρχιών

Διατάττει

να οχυρωθεί η κατά το Καρπενήσιον Αποκλείστρα, καθόσον συγχωρεί η περίστασις και να προμηθευθεί με πολεμικά εφόδια και τροφάς, όσας επομένως ήθελον κληθεί αναγκαίαι...” (Μεσολόγγιον 18 Μαΐου 1824 αριθ. διαταγής 1656).

Στο έργο της οχύρωσης της Αποκλείστρας, **μεγάλη ήταν η συνεισφορά του γειτονικού μοναστηριού της Παναγίας της Προυσιώτισσας**, ο ηγούμενος του οποίου, ΚΥΡΙΛΛΟΣ Ο ΚΑΣΤΑΝΟΦΥΛΛΗΣ, υποτακτικός του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη, φιλικός - κατά πάσα πιθανότητα - και επιστήθιος φίλος του Εθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε’, ανταποκρίθηκε - όσο πιο πολύ μπορούσε - στη σχετική παράκληση του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου:

Παρακαλείσθε να συνεργήσετε εις ό,τι δύνασθε, δια την ογλήγωρον τελείωσιν του έργου... Έτσι η οχύρωση του μέρους αυτού περατώθηκε αμέσως και ήταν έτοιμο να φιλοξενήσει χιλιάδες άμαχα γυναικόπαιδα από όλη σχεδόν τη Δυτική Στερεά Ελλάδα.

Ως τελευταία όμως, για το παρόν, ιστορική μαρτυρία, σχετική με την Αποκλείστρα και το ρόλο της στα χρόνια της Επανάστασης του 1821, αναφέρουμε τα όσα έγραψε στο

Ναύπλιο τον Απρίλιο του 1826 ο Καρπενησιώτης Γεώργιος Δημητριάδης, ο οποίος ταξίδεψε εκεί ως εκπρόσωπος της επαρχίας, για να ζητήσει πολεμοφόδια:

“Η οχυρή Αποκλείστρα του Καρπενησιού τον περασμένο χρόνο έσωσε πάνω από δεκαπέντε χιλιάδες ψυχές και φέτος θα ωφεληθεί πιο πολύ, γιατί είναι τόσο πλατύχωρη, έχει νερό και φυλάγεται μ’ εκατό καλούς άντρες, φτάνει όμως να έχει τα αναγκαία της”.

Προτιμήσαμε να προτάξουμε στο λαογραφικό μας αφήγημα ελάχιστες ιστορικές μαρτυρίες για την Αποκλείστρα, ένα από τα πιο αξιόλογα, αλλά άγνωστα και ξεχασμένα ιστορικά μνημεία της Ρούμελης και όλης της Χώρας μας, γιατί σε λίγες μέρες θα γιορτάσουμε και πάλι την Εθνική μας Επέτειο της 25ης Μαρτίου του 1821 και **έχουμε υποχρέωση να ανταποκρινόμαστε, όπως κάθε χρόνο, στο κάλεσμα του μεγάλου ποιητή μας Κωστή Παλαμά:**

*“Αυτό το λόγο θα σας ‘πώ, δεν έχω άλλο κανένα:
Μεθύστε με τ’ αθάνατο κρασί του Εικοσιένα”.*

Στην Αποκλείστρα, λοιπόν, της ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ διαδραματίστηκε και η κυνηγετική μας ιστορία πριν από καμιά τριανταπενταριά χρόνια.

Πρωταγωνιστές σ’ αυτήν, ο μακαρίτης, εδώ και πολλά χρόνια, συγχωριανός μου μπαρμπα-Λευτέρης ο Καλαντζής, ο Μπαλαφολευτέρης, όπως τον λέγαμε στο χωριό, και ο Θανάσης ο Τσιώκος, ο γιος του νουνού μου του Δημήτρη του Τσιώκου, του Ψυχογιού, που και σήμερα ακόμη, στα 68 του χρόνια, ζει και εργάζεται στο χωριό μας, δείχνοντας ιδιαίτερο και αμείωτο ενδιαφέρον για το ΚΥΝΗΓΙ, αφού αυτό στάθηκε η αιτία να μείνει για πάντα εκεί και να μην ξενιτευτεί ποτέ, παρόλο που - κατά καιρούς - δέχτηκε προσκλήσεις να πάει στην Αυστραλία ή τον Καναδά, όπου έχουν εγκατασταθεί - εδώ και χρόνια - ο αδελφός του και ο γιος του αντίστοιχα.

Η Αποκλείστρα, όσο σπερνόταν και τρέφονταν εκεί πάνω από χίλια γιδοπρόβατα, ήταν πραγματικός παράδεισος για κυνήγι. Αφθονούσαν οι πέρδικες και οι λαγοί, αφθονούσαν και τα άλλα πουλιά, οι φάσσες, οι κυριαρίνες, τα κοτσύφια και τα καραγκούνια (γερακότσιχλες).

Η λαγοπαρέα, για παράδειγμα, στην οποία είχα ενταχθεί και εγώ από τα 17 μου χρόνια, χτυπούσε στην Αποκλείστρα περισσότερους από δέκα (10) λαγούς το χρόνο και αρκετές πέρδικες που τις συναντούσες σε κάθε σου βήμα και σε τρόμαζαν με το πέταγμά τους.

Μόνο αυτά τα αιωνόβια δέντρα στην Αποκλείστρα της ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ "άκουσαν τα καριοφύλια και είδαν αρματολούς" στα χρόνια

Σήμερα, δεν ξέρω αν του Εθνικού μας ξεσηκωμού εναντίον των Τούρκων στα 1821. (Φωτ. υπάρχουν στο μέρος αυτό Γιάννη Υφαντόπουλου, Αύγουστος 1967) πάνω από πέντε (5) πέρδικες. Το βέβαιο είναι ότι εδώ και τρία χρόνια έχει εξαφανιστεί και ο λαγός.

Και δεν υπάρχουν εδώ ούτε φυτοφάρμακα ούτε και οι κυνηγοί έκαναν τη ζημιά.

Απλά και ξεκάθαρα: **Σταμάτησαν οι καλλιέργειες**, έφυγαν τα γιδοπρόβατα, γιατί δεν υπάρχουν πια άνθρωποι να ασχολούνται με την κτηνοτροφία, **χάθηκαν οι πέρδικες, οι λαγοί και τα άλλα πουλιά.**

Την τελευταία τριετία μόνο δύο αγριογούρουνα χτυπήθηκαν από τους συγχωριανούς μου στην Αποκλείστρα και τίποτε άλλο. Κανένας πια δεν πηγαίνει εκεί για κυνήγι, **αλλά και το μικρό μονοπάτι, που σ' αυτό πολλοί Τούρκοι στα 1821 βρήκαν το θάνατο από τις πέτρες των γυναικών και τα καριοφύλια των παλικαριών** του Δημήτρη Γουβέλη (σ' αυτόν ανατέθηκε η φύλαξη της Αποκλείστρας) και των Γιολδασαίων, σήμερα - σε πολλά του σημεία - το μονοπάτι αυτό έχει γίνει αδιάβατο.

Την Αποκλείστρα διάλεξε και ο μπαρμπα-Λευτέρης ο Καλαντζής, ο Μπαλαφολευτέρης, να πάει να κυνηγήσει πέρδικες κάποιον Αύγουστο πριν από καμιά τριανταπενταριά χρόνια, όταν ο γιος του ο Ηλίας, συμμαθητής μου και σχεδόν συνομήλικός μου, του έφερε ως δώρο από την Αθήνα, όπου εργαζόταν, ένα πανέμορφο δίκαννο σιούτο δωδεκάρι με κάννες KRUP -ESSEN.

Αρματώθηκε, λοιπόν, τα φυσίγγια του, ο μπαρμπα-Λευτέρης, κρέμασε στον ώμο του το καινούριο ντουφέκι, έβαλε χιαστί στην πλάτη του τον ντορβά για να βάλει μέσα τις πέρδικες, που θα σκότωνε, **και έφυγε από το Κακαβάκι**, όπου έμενε τότε με την υπόλοιπη οικογένειά του, **για την Αποκλείστρα**, αφού σ' αυτήν μεγάλωσε, βόσκοντας τα γίδια του πατέρα του. Γνώριζε, βέβαια, και τον τόπο σπιθαμή προς σπιθαμή.

Για κακή του όμως τύχη, στην Αποκλείστρα πήγε να περδικοκυνηγήσει πολύ πριν από αυτόν και ο Θανάσης ο Τσιώκος, ο Λαζοθανάσης, που ήταν πολύ καλός κυνηγός και είχε μάθει από πολύ μικρός να χτυπάει τις πέρδικες “στο φτερό”.

Ο Θανάσης είχε μάθει από τον μπάρμπα του, το Δημήτρη τον Τσιώκο, το γραμματικό, **να κάνει την πέρδικα με το στόμα τέλεια**, λες και λαλούσε, καλώντας τα άλλα πουλιά του κοπαδιού της.

Παρόλο που έριχνε καλά “στο φτερό” ο Θανάσης, έχοντας ασκηθεί πολύ, προτιμούσε - πολλές φορές - να κράζει τις πέρδικες και να τις φέρνει κοντά του, οπότε η επιτυχία του ήταν σίγουρη σε καιρούς μάλιστα που **ο κάθε κυνηγός υπολόγιζε το φυσίγγι ή την τουφεκιά**.

Ανέβηκε, λοιπόν, ο Θανάσης πάνω σ’ έναν έλατο λίγο πιο πέρα από τα ερείπια της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής, που **την έφτιαξαν οι έγκλειστοι** στην Αποκλείστρα στα 1825 **για να λειτουργούνται**, και άρχισε να κελαηδάει σαν την πέρδικα. Έφτασε στο μεταξύ και ο Λευτέρης στην Αποκλείστρα και, ακούγοντας πέρδικα να λαλάει κοντά στην εκκλησιά της Αγίας Παρασκευής, πήγε κατευθείαν εκεί. Όταν όμως έφτασε κοντά, διαπίστωσε ότι η φωνή ακουγόταν από έναν έλατο πυκνό, δυο- τρία μέτρα πάνω από τη ρίζα του.

Ο μπαρμπα-Λευτέρης, παρόλο που δεν ήταν ποτέ μανιώδης κυνηγός, είχε ακούσει ότι **οι πέρδικες δεν ανεβαίνουν στα δέντρα**. Αυτό που άκουγε τώρα, του φαινόταν απίστευτο.

Δύο πράγματα πέρασαν από το μυαλό του:

- α) ή κάποια πέρδικα, κυνηγημένη από γεράκι, καθώς πετούσε, κρύφτηκε στις βάντες του έλατου
- β) το πιθανότερο, κάποιος δαίμονας είχε βαλθεί να του δημιουργήσει κατάσταση.

Ήταν πολύ θεοφοβούμενος ο μπαρμπα-Λευτέρης **και φοβόταν πολύ τον έξω απ’ εδώ**. Σταυροκοπήθηκε τρεις φορές, αλλά στο μεταξύ σταμάτησε και η πέρδικα να λαλάει.

Ο Θανάσης, ανεβασμένος στον έλατο και βλέποντας το Λευτέρη με το όπλο σηκωμένο να κατευθύνεται προς το μέρος του, βρέθηκε σε μεγάλη αμηχανία και απόγνωση.

Το ερειπωμένο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής στην Αποκλείστρα της ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ. Εδώ μεταφέρθηκε για ασφάλεια και η εικόνα της Παναγιάς της Προυσιώτισσας και ίσως εδώ λειτουργήθηκε και ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. (Φωτ. Γιάννη Υφαντόπουλου, Αύγουστος 1967)

Φοβήθηκε πολύ μήπως ο Λευτέρης, κάπως ατσαμής όπως ήταν στο κυνήγι της πέρδικας, του ανάψει καμιά και τον φέρει “κορώνα γράμματα” κάτω από τον έλατο.

- Όχι, Λευτέρη, του φώναξε με δυνατή φωνή. Δεν είμαι πέρδικα. Άνθρωπος είμαι. Είμαι ο Τσιωκοθανάσης. Να, εδώ είμαι, του είπε και ξεπρόβαλε το χέρι του πρώτα και

ύστερα το μισό κορμί του. Ο Λευτέρης τρόμαξε προς στιγμήν στο άκουσμα της φωνής. **Λίγο έλειψε να του φύγει το όπλο απ' τα χέρια.** Γρήγορα όμως συνειδητοποίησε ότι το λάλημα της πέρδικας και η φωνή που ακούστηκε απ' τον έλατο - στην Αποκλείστρα - ήταν του Θανάση του Τσιώκου, του Λαζοθανάση, ο οποίος, κατεβαίνοντας από τον έλατο, **πήγε κοντά του κατακίτρινος σαν φλουρί από το φόβο του.**

Κατευθύνθηκαν, στη συνέχεια, και οι δυο τους στο ερειπωμένο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής και σταυροκοπήθηκαν πολλές φορές, γιατί ο ένας από θαύμα απέφυγε το ντουφέκισμα που θα τον έστελνε - σίγουρα - στον άλλο κόσμο, ενώ ο άλλος δεν εγκαινίασε το όπλο, που του έφερε ο γιος του, σε άνθρωπο αντί για πέρδικα, στο Θανάση τον Τσιώκο, ο οποίος, όταν ύστερα από μερικά χρόνια, σε κάποιο κυνήγι μας στην Αποκλείστρα για λαγό, μου διηγήθηκε το περιστατικό αυτό, με έκανε - χωρίς υπερβολή - να πέσω κάτω και να κυλιέμαι στο χώμα από τα γέλια.

Και συμπτωματικά την ώρα εκείνη βρισκόμασταν κάτω από της Αϊφαντούς τον έλατο, γιατί κάτω από τον έλατο αυτό γεννήθηκε η γιαγιά του μακαρίτη του πατέρα μου, η Αϊφαντού, η κόρη του καπετάν Φλώρου, **ανάμεσα στα χρόνια 1824-1826, όταν η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ έσωσε χιλιάδες ζωές.**

Αρχείο και ψηφιακή Επεξεργασία: Ζαχ. Ζηνέλης

Δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό ΚΥΝΗΓΟΣ & ΦΥΣΗ στο τεύχος ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1999.

Το ίδιο αφήγημα με τον τίτλο “Μια φωνή απ' τον Έλατο” και με μικρή διαφοροποίηση ως προς τη δομή του δημοσιεύτηκε και στην Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ στο ένθετο ΕΘΝΟΣ ΚΥΝΗΓΙ την Παρασκευή 24 Μαρτίου 2000